

MAGAZIJN

- WATERLINIE- OF RAMPJAARHERDENKING?
- EEN BIJZONDERE PRENT VAN ROMEYN DE HOOGE
- WANDELEN IN TIJDEN VAN CORONA



Platform Rampjaarherdenking 1672-2022
Kwartaalmagazine – februari 2021 – Nr.1

Inhoud

MAGAZIJN – Kind van Staat	p. 2
Tom Scheepstra - 1572 en 1672	p. 3
Interview met Bernt Feis: Op weg naar 2022	p. 4
Honderden activiteiten in Bidbook 1672	p. 6
Hanneke van Asperen - De Allerheiligenvloed van 1675 en andere rampen	p. 8
Belangstelling voor webinars groeit...	p. 11
Wandelen in tijden van corona	p. 12

MAGAZIJN

Waarom voor dit nieuwe magazine de naam **MAGAZIJN** gekozen?

De term magazijn is volgens www.encyclo.nl afgeleid van het Franse woord *magasin* en betekent oorspronkelijk: *de plaats, alwaar vele dingen tot toekomstig gebruik bewaard worden*. Daarna volgt een reeks van maar liefst zestien definities zoals *arsenaal*, *bazaar*, *bergruimte*, *depot* en *bewaarplaats*. Maar ook een *tijdschrift voor een bepaald vak*, maar dan wordt altijd de Engelse term *magazine* gebruikt. En heel toepasselijk in het Rampjaar: magazijn heeft ook een militaire betekenis, nl. als *deel van een*

vuurwapen, maar ook: *arsenaal*, *opslagplaats van wapens*. Volgens www.encyclo.nl is een magazijn *een ruimte waarin goederen tijdelijk opgeslagen worden*. En: het magazijn vervult een spilfunctie binnen elk bedrijf.

Het kwartaalblad **MAGAZIJN** van het Platform Rampjaarherdenking krijgt ook deze spilfunctie in de contacten met overheden, organisaties en personen. Berichten, achtergrondinformatie en gegevens over het Rampjaar worden hier tijdelijk opgeslagen en op een overzichtelijke manier bewaard.

Wees welkom in het nieuwe **MAGAZIJN** !

Kind van Staat



Portret van Willem III door Jan Davidsz de Heem en Jan Vermeer van Utrecht (ca 1662)

Op dit bijzondere schilderij zien wij de jonge prins op de leeftijd van 12 jaar afgebeeld in een guirlande van bloemen, vruchten, wijnranken en andere vorstelijke symbolen, zoals de Nederlandse leeuw, harnassen en adelaars. En vooral heel veel oranje. Dit is best opmerkelijk want het prinsje werd in die tijd - in opdracht van de Staten-Generaal en onder toezicht van Johan de Witt - opgevoed als Kind van Staat.

Het portret is het product van samenwerking door twee bekende kunstenaars.

De guirlande werd geschilderd door de Vlaams-Nederlandse schilder Jan

Davidsz de Heem (1606-1684), geboren in Utrecht en gevestigd in Antwerpen. Hij was een centrale figuur in de ontwikkeling van het pronkstilleven in de 17e eeuw. Het portret is geschilderd door de Nederlandse schilder Jan Vermeer van Utrecht (1630-1696). Hoewel hij in de buurt van Delft is geboren, is er geen familieband bekend met Johannes Vermeer. Aan dit portret is nog een bijzonder verhaal verbonden.

Jan Vermeer was in grote financiële problemen gekomen en deed een beroep op zijn weldoener Frederik van Nassau-Zuylestein om een regeringspost te krijgen. In ruil hiervoor bood hij aan om het portret van de jonge prins te schilderen. Nassau-Zuylestein was de oom en gouverneur van de jonge prins en schonk Vermeer inderdaad een bestuurlijke post.

Franse oorlogsbuit

Helaas is het schilderij voor Nederland verloren gegaan. Het werd in 1795 met de rest van de collectie koninklijke schilderijen als oorlogsbuit naar Frankrijk meegenomen en hangt nu in het Musée des Beaux-Arts de Lyon.

Column Tom Scheepstra

1572 – 1672

In 2022 zal het Rampjaar 1672 op tal van manieren herdacht worden. Tijdens dat jaar vielen Franse, Engelse en Duitse legers de Republiek binnen en waren grote delen van het land maandenlang bezet. Het voortbestaan van de jonge Republiek stond op het spel. Tijdens de Vrede van Munster in 1648 was zij door de Europese grootmachten schoorvoetend erkend. Maar de handelslust en welvaart wekten jaloerse gevoelens op bij de buurlanden.



Tom Scheepstra, met op de achtergrond het beschermde stadsgezicht van Meppel

Toevallig of niet, 1572 is ook zo'n begrip in onze vaderlandse geschiedenis. Het was in juli van dat jaar dat prins Willem van Oranje de Eerste Vrije Statenvergadering in Dordrecht bijeen riep. Zes jaar eerder vond de beeldenstorm plaats, die strafexpedities van de hertog van Alva tot gevolg hadden. In feite was hiermee de Opstand tegen koning Filips II van Spanje, heer van de Nederlanden begonnen.

Tijdens de Statenvergadering in Dordrecht werd Willem van Oranje erkend als stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht en werden er gelden vrijgemaakt voor de strijd tegen de koning en voor het bewerkstelligen van de vrijheid van godsdienst. Willem van Oranje was nu de leidende figuur in de Republiek. Met het Plakkaat van Verlatinghe in 1581, enkele jaren later, werd Filips II niet langer als soeverein erkend.

Eerste Vrije Statenvergadering

De Hollandse Steden, met Dordrecht voorop, zullen de Eerste Vrije Statenvergadering ook in 2022 herdenken. In 2015 werd door Koning Willem-Alexander het museum Hof van Nederland geopend, dat in het teken staat van 1572.

De gebeurtenissen van 1572 en 1672 passen echter in het grotere verhaal van het ontstaan van de Republiek, of in feite de jeugdijaren van Nederland. Zonder 1572 geen 1672.

Liep 1672 verkeerd af dan wellicht geen Nederland in 2022. Beide gebeurtenissen vertellen het verhaal van de vrijheidstrijd, militaire onderwerping, de hoop op Oranje, het water als bondgenoot en de plek van Nederland binnen Europa. 2022 wordt een rijk historisch jaar!

“De Geuzensteden van 1572”

Welke steden waren aanwezig bij die Eerste Vrije Statenvergadering in 1572? Dat waren Dordrecht, Alkmaar, Edam, Enkhuizen, Gorinchem, Gouda, Haarlem, Hoorn, Leiden, Medemblik, Monnickendam en Oudewater. De vertegenwoordigers van deze steden die naar Dordrecht afreisden namen met deze revolutionaire actie een groot risico, want Nederland was bezet door het Spaanse leger.



Den Briel de eerste vrije stad

De Geuzensteden willen dit feit in 2022 herdenken samen met de steden die zwaar te lijden hebben gehad in de Tachtigjarige Oorlog, zoals Den Briel. De opstandige Watergeuzen, overgewaaid vanuit Engeland, namen op 1 april 1572 Den Briel in. Het wordt daarmee de eerste vrije stad in het door Spanje bestuurde Holland. Om dit te herdenken heeft Den Briel een mooi en divers programma ontwikkeld, met als thema: *verbinden in vrijheid voor iedereen!* Op stapel staan o.m. een bevrijdingsfeest en een Vestingstedendag op 10 september 2022, maar ook een herdenking van de Martelaren van Gorcum en een slotmanifestatie op 10 december 2022, Dag van de Rechten van de Mens. **Meer inf. op www.brielle2022.nl**



Bernt Feis vertolkte jarenlang de rol van stadhouder Willem III. In de zomer van 2019 ontmoette hij – onder het motto *Willem meets Wilhelmina* – prinses Wilhelmina van Pruisen, voor de historische Prinsessenboerderij in Hekendorp.

Bernt Feis over: Waterlinie- of Rampjaarherdenking? **Op weg naar Jubileumjaar 2022**

Op 1 juli 2020 nam Bernt Feis afscheid als directeur van de Stichting Oude Hollandse Waterlinie (OHW). Een maand later richtte hij het Platform Rampjaarherdenking op. Inmiddels is het Platform druk met een maandelijkse Nieuwsbrief Rampjaarwebinars en een Bidbook waarin de plannen voor 2022 worden gebundeld. Wij vroegen hem naar de achtergronden van deze ‘transfer’.

Waarom die overstap?

Ik heb daar afgelopen jaren goed over nagedacht. De OHW was in het Rampjaar van cruciale betekenis. Het Franse leger stuitte op een muur van water. Maar ik heb ook gemerkt dat een OHW-Jubileum in Zuid-Holland en Utrecht alleen landelijke exposure kan krijgen als het in het kader wordt geplaatst van de *Nationale* Rampjaarherdenking.

Gebeurt dat dan onvoldoende?

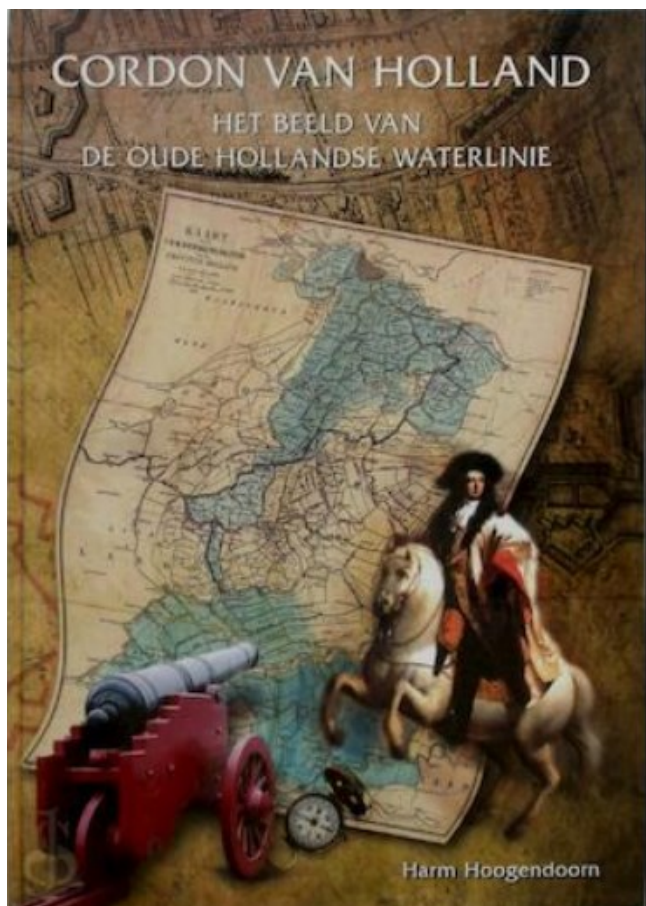
Het ligt best gevoelig. In 2018 hield de Stichting OHW een werkbijeenkomst in het stadhuis van Weesp waar vertegenwoordigers van diverse waterlinies – van Groningen tot Brabant – aanwezig waren. Daar kreeg de Stichting OHW de wind van voren. Het jubileum in 2022 zou veel te veel gericht zijn op de Oude Hollandse Waterlinie en ging voorbij aan het feit dat ook in andere

provincies hard werd gevochten. Zoals het Beleg en Ontzet van Groningen en Coevorden in 1672, waarbij de vijand beslissend werd verslagen. Ook andere provincies zoals Noord-Brabant en Gelderland, hadden zwaar te lijden onder de bezetting.

Cordon van Holland

De beeldvorming is dat het Rampjaar werd beslist aan de Oude Hollandse Waterlinie.

Dat is inderdaad het gangbare beeld. In december 1672 werden Bodegraven en Zwammerdam geplunderd en verwoest en daarvan maakte Romeyn de Hooghe gruwelijke prenten. Stadhouder Willem III liet deze prenten vervolgens verspreiden in alle residenties als voorbeeld



Harm Hoogendoorn, *Cordon van Holland*, Woerden 2010

van de *Fransche Tyranny*. Het beeld was: Holland betaalde een zware prijs. Maar de meeste inwoners van gewest Holland zaten veilig achter hun waterlinie. Niet voor niets werd die linie dan ook *het Cordon van Holland* genoemd!

Waar werd dan wel de meeste pijn geleden?

Het waren vooral de Utrechtse die in de frontlinie lagen. Westelijk Utrecht werd grotendeels geïnnundeerd en honderden kastelen, kerken, boerderijen en soms hele dorpen werden in de as gelegd. Ook Oostelijk Utrecht had te lijden onder Franse bezetting. Dat geldt ook voor delen van Brabant. Zo kwamen er in het stadje Grave rond de 4.000 burgers en soldaten om tijdens het beleg in 1674; het stadje werd compleet van de kaart geveegd.

Willen jullie met het Platform dit beeld bijstellen?

Ja, wij willen dat er meer aandacht komt voor de vergeten verhalen van het Rampjaar: het bloedbad van Grave, het lot van de boeren, de gruwelen die Bommen Berend in het Noorden aanrichtte... Alleen dan kan de Rampjaarherdenking een nationaal karakter krijgen.

Is daar voldoende draagvlak voor?

Ik denk van wel. Er zijn in Nederland meer dan 150 vestingsteden en de meeste speelden een rol in het Rampjaar. Ik denk dan aan Groningen, Coevorden, Nijmegen, Maastricht en de Brabantse vestingsteden.

Overstap

Geen spijt van de overstap van Stichting Oude Hollandse Waterlinie naar Platform Rampjaarherdenking?

Nee. In 2005 ben ik vanuit de Stichting Groene Hart begonnen met het Programmabureau OHW. Dat was toen echt pionieren in de polder. Samen met Arcadis dienden we toen een Belvédère-aanvraag in voor het project *De Agenda voor de OHW*. De OHW was toen nog nauwelijks bekend; iedereen had het alleen maar over de Nieuwe Hollandse Waterlinie... De subsidie kwam er, de *Agenda* ook en dit legde de basis voor de Unie van Vestingsteden die enkele jaren later werd opgericht. Met die Unie hebben we zo'n zestig OHW-projecten uitgevoerd en de waterlinieroutes en -ommetjes ontwikkeld, bij elkaar zo'n 250 km.

Verder werd er hard getrokken aan promotie, met festivals, Prinsenconcerten, het Leger langs de Linie...



In 2014 werd het grote waterliniebord aan de A 12, bij de Prinsendijk onthuld.

Is de Stichting OHW na je vertrek veranderd?

Nee, want de OHW is nog steeds een projectenorganisatie en blijft voorop lopen met routeontwikkeling, publicaties, exposities, Waterlinie-Academie, onderzoek als Witte Plekken enzovoort. Dat is het *issue-ownership* van de Stichting OHW. Wel wordt er steeds meer energie gezet op promotie en dat is prima.

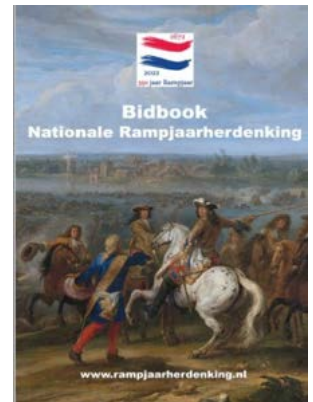
Je moet nu weer opnieuw alles opbouwen.

Ja, maar *starting from scratch* ligt mij wel. Bij veel provincies, gemeenten en instellingen is er veel enthousiasme voor de Rampjaarherdenking. En als historicus merk ik dat er in de universitaire wereld steeds meer belangstelling is voor de tijd van het Rampjaar; hier zijn veel onderzoekers mee bezig. En niet alleen de onderzoekers. Er wordt nu een breed maatschappelijk debat gevoerd over de Gouden Eeuw, Black Lives Matter, standbeelden van zeehelden enzovoort. Dat debat levert ook weer nieuwe inzichten op. Zoals we vroeger van prof. Pieter Geyl leerden: *Geschiedenis is een discussie zonder einde*.

Van Groningen tot Maastricht

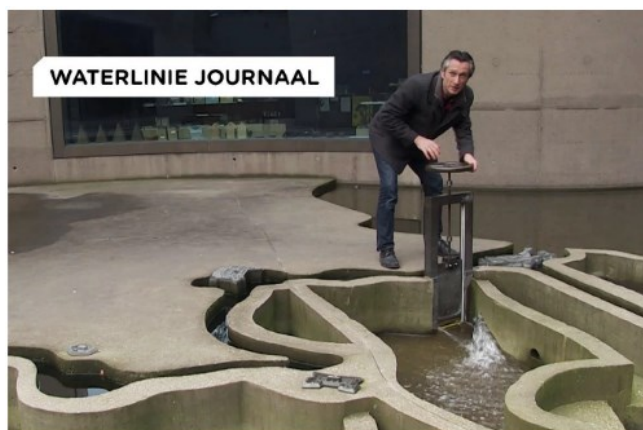
Honderden activiteiten in Bidbook Rampjaar

In vrijwel alle provincies zullen in 2022 activiteiten plaatsvinden in het kader van de Nationale Rampjaarherdenking in 2022. Er staan honderden festiviteiten op stapel, zoals theatervoorstellingen, festivals, concerten en exposities. Ook zijn er herdenkingen, onder meer in de Utrechtse Domkerk en in de Grote Kerk van Naarden. Verder verschijnt er een aantal nieuwe publicaties over het Rampjaar. Het Bidbook van het Platform Rampjaarherdenking geeft een overzicht van de activiteiten. Ook bevat het Bidbook een historische tijdlijn van het Rampjaar.



Water en Vuur

De meeste activiteiten vinden plaats in Zuid-Holland en Utrecht. De Stichting Oude Hollandse Waterlinie heeft meer dan 150 activiteiten geïnventariseerd die hier in 2021 en 2022 gaan plaatsvinden, zoals twee rondreizende exposities en het muziektheater *Water en Vuur*. Het *Waterliniejournaal* van Het hoofdkwartier van de Prins volgt de activiteiten op de voet.



het Groninger Museum, het Haags Historisch Museum en het Waterliniemuseum in Bunnik bij Utrecht. Daarnaast zijn er tal van kleinere musea die het thema Rampjaar oppakken zoals het Vestingmuseum Naarden, Museum de Scheper in Eibergen en het Vechtstreekmuseum in Maarssen.

Corpus Acrobatics



Er komt in 2022 ook een breed cultuuraanbod. Zo presenteert Corpus Acrobatics de betoverende voorstelling *De corona bubble van Vrijheid* en brengt de

Maar ook andere provincies zijn actief. Het Gronings Ontzet organiseert een provinciebreed muziekconкурс en in Drenthe viert de vestingstad Coevorden als culturele gemeente van het jaar *350 jaar Coevordens Ontzet*. In Overijssel wordt – in het kader van *Bommen Berend in Overijssel* – een podcast-programma opgezet, en in Noord-Brabant wil de Zuiderwaterlinie de Rampjaarliederen op het programma zetten. Dit is slechts een kleine greep uit de honderden programmaonderdelen.

Vernieuwd Paleis Het Loo weer open

Eind van dit jaar opent het gerestaureerde en vernieuwde Paleis Het Loo zijn deuren; dit paleis werd gesticht door stadhouder Willem III. Er zijn plannen voor een grote *William and Mary-expositie* in 2022 of 2023. Verder komt er een overzichtstentoonstelling *Willem van de Velde, vader en zoon* in het Scheepvaartmuseum Amsterdam. Andere musea die exposities aan het Rampjaar wijden zijn

Nieuwe Rampjaarroutes



Project Erfgoedvrijwilligers van start



Voor meer informatie: www.rampjaarherdenking.nl.

In het Jubileumjaar zullen er ook een aantal nieuwe boeken over het Rampjaar verschijnen. De Stichting Oude Hollandse Waterlinie komt met een *Canon van de Waterlinie* en een *Stripboek Rampjaar*. Ook in Groningen is een stripboek in de maak, maar dan over Bommen Berend. Verder zijn er publicaties in voorbereiding over de bekende Goudse regent Van Beverningk, actief topdiplomaat in het Rampjaar. Ook komen er enkele kinderboeken op de markt, onder andere over de Franse Zonnekoning Lodewijk XIV.

In het Bidboek staan ook plannen opgenomen voor educatie-activiteiten, zoals het project *Rampjaar voor kids*. Ook wordt er een Inspiratieboek voor Erfgoedvrijwilligers samengesteld. Deelnemende organisaties als Gronings Ontzet, Zuiderwaterlinie, Stichting Oude Hollandse Waterlinie en Vrienden van De Witt zullen ook symposia, webinars en andere manifestaties organiseren. In 2022 zal een docuserie over het Rampjaar worden uitgezonden en de *Maand van de Geschiedenis* in oktober 2022 grotendeels gewijd zijn aan het Rampjaar.



Romeyn de Hooghe, 'Helpt ons Heere want wij vergaen', 1675, ets en gravure, 278 x 345 mm. Rijksmuseum Amsterdam, RP-P-OB-79.309A.
Bron: [Rijksstudio](https://www.rijksstudio.nl/)

Hanneke van Asperen over een bijzondere prent van Romeijn de Hooghe De Allerheiligenvloed van 1675 en andere rampen

In de nacht van 4 op 5 november 1675 trof een hevige noordwesterstorm Holland met dijkdoorbraken tot gevolg. Hierbij kwam een groot deel van de provincie onder water te staan. Naar aanleiding van deze ramp vervaardigde etser en graveur Romeyn de Hooghe (1645 – 1708) een fascinerende prent waarin hij de Allerheiligenvloed van 1675 in een breder kader van het Rampjaar 1672 en andere rampen plaatste. Ook legde hij een verband met het Bijbelse verhaal van de storm op het Meer van Galilea. Hiermee suggereerde de etser dat een gebrek aan vertrouwen in God tot de neergang leidde die culmineerde in de Allerheiligenvloed van 1675.

De prent van Romeyn de Hooghe

De Allerheiligenvloed van 1675 is het hoofdonderwerp van de prent van De Hooghe. De maker wijdde maar liefst vijf van de negen scènes – als we de centrale scène meerekenen – aan de overstroming. Boven en onder op de ets-gravure zien we dijkdoorbraken op verschillende

plekken in Holland, bij Den Helder, bij Hoorn, bij Halfweg tussen Amsterdam en Haarlem en aan weerszijden van Muiderberg. In de centrale scène knielt een gekroonde vrouw, terwijl het water door de gebroken dijk langs haar benen stroomt. Met haar handen samengebald boven haar



Romeyn de Hooghe, *Helpt ons Heere want wij vergaen*, detail: de personificatie van de Republiek

hoofd roept zij: 'Helpt ons Heere want wij vergaen'. Vanwege de typische kroon op haar hoofd is de vrouw te herkennen als de personificatie van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën. De hoofdtooi in de vorm van een hek is een variant op de muurkroon, vaak gedragen door personificaties van stadstaten en republieken. De slechts met een hek ommuurde tuin was het perfecte zinnebeeld voor de Zeven Provinciën. Voorheen vooral gebruikt als symbool van de provincie Holland roept het hek associaties op met het land als gecultiveerde tuin. Grote delen van Holland waren immers gewonnen op de zee. Losgemaakt van Holland werd het hek nadien een symbool van de provinciën samen. Minder stevig dan een muur duidde de lage kwetsbare omheining op de losse



Romeyn de Hooghe, detail : Willem III beschermt de personificatie van de provincie Utrecht

samenhang tussen de verschillende gewesten. Immers, de eenheid van de jonge Republiek der Zeven Verenigde Provinciën stond voortdurend onder druk.

Andere rampen in de Republiek

De personificatie van de Republiek wordt in de ets geconfronteerd met de Allerheiligenvloed van 1675. Maar dit is niet de enige ramp die De Hooghe afbeeldde op zijn prent. Links van de knielende vrouw zien we boven de afschuwelijke excessen tijdens de Frans-Nederlandse oorlog die in 1672 zijn aanvang nam.

De scène daaronder toont de burger- en boerenopstanden. Deze oproeren waren niet alleen een gevolg van de conflicten tussen de prinsgezinden en staatsgezinden. Burgers eisten meer inspraak en wilden zittende regenten vervangen. Vanwege de opeenvolgende crises wordt het jaar 1672 waarin deze gebeurtenissen zich afspeelden, aangeduid als het 'Rampjaar'. Helaas, met het afwenden van een burgeroorlog in 1672 was het gevaar niet geweken,



Romeyn de Hooghe, detail: de Rampen in en na het Rampjaar: verwoestingen, overstromingen, armoede, "neeringloosheyd"

zo laat Romeyn de Hooghe zien in twee scènes uiterst rechts. Boven verbeeldde hij een storm die in 1674 Utrecht in puin legde. Op de achtergrond brokkelt de Domtoren af. In de scène daaronder ligt een vrouw op de grond. Zij is de personificatie van de provincie Utrecht, veroverd door de Fransen op 23 juni 1672. Achter haar staat stadhouder Willem III die het Franse leger verjaagt. Links vluchten de Franse soldaten voor de als oorlogsgod geklede stadhouder. Toch dreigt nieuw gevaar. Achter de rug van Willem III doemen de schaduwen op van fakkel dragende furiën die weinig goeds in de zin hebben.

Dramatische gevolgen

De naderende furiën wijzen vooruit naar de Allerheiligenvloed van 1675. In vier scènes voert Romeyn de Hooghe de dramatische gevolgen van de opeenvolgende dijkdoorbraken ten tonele.



Romeyn de Hooghe, detail: De storm op het Meer van Galilea.

Prominent afgebeeld in het midden van de ets is de neergezegen personificatie van de Republiek. Langs haar benen stroomt het water dat door een gebroken dijk komt, en daarachter storten de muren van de Utrechtse Dom ineens. Rechts toont Romeyn de Hooghe nogmaals de verschikkingen van de Frans-Nederlandse oorlog.

Aan de voeten van de Republiek liggen tot slot een lege beurs en een *caduceus* met levenloze slangen. De gevulde beurs en herautenstaf symboliseren normaal gesproken rijkdom en welvaart. Hier symboliseren ze echter het tegenovergestelde: armoede (*armoe*) en neergang van de handel (*neeringhloosheit*).

Als de rampspoed aanhoudt, zo lijkt De Hooghe te suggereren, is de Republiek ten dode opgeschreven.

Naast het hoofd van de vrouw beeldde De Hooghe een scheepje af dat niet direct in verband staat met een van de eerder genoemde rampen. Het ouderwetse scheepstype met de brede bolle boeg wijkt af van de andere afgebeelde vaartuigen. Het schip met bollende zeilen is gevuld met radeloze mensen. Hoewel het slechts om een detail gaat, is ook een achterover leunende gedaante met een stralenkrans rond het hoofd te herkennen. Deze lichtende figuur is Jezus op het schip tijdens de storm op het Meer van Galilea. Het schip met de wanhopende discipelen en de rustende Jezus verwijst naar een passage in het Nieuwe Testament waarin Jezus met zijn discipelen het Meer van Galilea overstak. Terwijl hij sliep, stak een hevige storm op. In paniek maakten de leerlingen Jezus wakker met de woorden: "Helpt ons Heere want wij vergaan!" Vanwege deze demonstratie van wantrouwen en ongeloof wees Jezus hen terecht: "Waarom hebben jullie zo weinig moed? Geloven jullie nog steeds niet?" (Marcus 4:40).

Storm op het Meer van Galilea

Gebrek aan vertrouwen

"Helpt ons Heere want wij vergaan!" waren de woorden die de wantrouwende discipelen tijdens de storm tot Jezus hadden gericht. De tekst die de Republiek uitspreekt tijdens de Allerheiligenvloed van 1675, komen letterlijk overeen. Deze tekst zal de beschouwer onmiddellijk aan de betreffende Bijbelpassage hebben doen denken. In tekst en beeld legde Romeyn de Hooghe zo een direct verband tussen Jezus' ongelovige leerlingen en de personificatie van de Republiek, en daarmee met haar ongelovige inwoners. Met zijn prent maande De Hooghe zijn landgenoten tot een verandering in hun gedrag. Aanhoudend gebrek aan vertrouwen in God kon volgens de etser alleen maar tot verdere rampspoed leiden.

@ **Hanneke van Asperen** is kunsthistoricus en onderzoeker.
Dit artikel is te vinden op haar website www.hannekevanasperen.nl



Rampjaar 1672 centraal

Belangstelling voor webinars groeit

In september 2020 is het Platform Rampjaarherdenking begonnen met het opzetten van een serie Rampjaarwebinars in samenwerking met Historizon. Het blijkt dat er tientallen historici verbonden aan Nederlandse universiteiten en instellingen als Huygens Instituut, KNAW (Kon. Ned. Academie van Wetenschappen) en KNHG (Kon. Ned. Hist. Genootschap) onderzoek doen naar diverse aspecten van het Rampjaar. De webinars zijn te beleven van Groningen tot Maastricht en de belangstelling groeit.

Gouden Eeuw: goed of fout?



Luc Panhuysen

In 2020 gaf Luc Panhuysen de aftrap met zijn lezing over *De Gouden Eeuw, goed of fout?* Daarna besprak militair-historicus Olaf van Nimwegen zijn nieuwe boek *De Veertigjarige oorlog 1672-1712*.

Ineke Huijsman van het Huygens Instituut introduceerde haar nieuwe boek over de *Franse correspondentie van Johan de Witt* en Floortje Tuinstra van het Utrechts Archief sprak over de *Utrechters in het Rampjaar*, waaronder Margareth Turnor. In januari van dit jaar hield Judith Brouwer een lezing over de *Gekaapte brieven uit het Rampjaar*. Daarover schreef zij het boek *Levenstekens*. Het webinar van februari ging over de *Rampen in en na het Rampjaar*; daarbij besprak Hanneke van Asperen een bekende prent van Romeyn de Hooghe. Op 16 april bespreekt Arthur der Weduwen het thema *Drukwerk in crisis*. Kranten en pamfletten speelden een belangrijke rol in het Rampjaar.



Ineke Huijsman

Op 14 mei spreekt Hanna de Lange over *Een dagboek uit Amsterdam* en op 11 juni komt het *Platteland in het Rampjaar* aan de orde (lezing van Arjan Nobel).

Propaganda in het Rampjaar

Dat is de titel van het webinar dat Rosanne Baars op 10 september geeft; diplomaten wedijverden met elkaar, zelfs tot in de verre uithoeken van de Arabische wereld.



Rosanne Baars



Olga van Marion

Op 15 oktober bespreekt Olga van Marion *Toneel en liedkunst in het Rampjaar*, en de Rampjaarliederen zullen daarbij ongetwijfeld aan de orde komen. En op 12 november is het webinar van Annemiek Romein gewijd aan het thema *Legitimiteit van de staat*.

Alle webinars zijn nog eens terug te kijken op de website van het Platform en worden daar ook aangekondigd <https://rampjaarherdenking.nl/rampjaar-webinars/>



Helmer Helmers: *Hoe diplomatie de Republiek redde...*

Het webinar van 12 maart gaat over diplomatie en wordt gegeven door Helmer Helmers, docent aan de Universiteit van Amsterdam. Ondanks de oorlog ging de diplomatie gewoon door. Alleen door internationale allianties aan te gaan en Engeland van Frankrijk los te weken kon de Republiek overleven. Een handjevol diplomaten en agenten werd er op uit gestuurd...

Wandelen door het Groene Hart

Het Groene Hart is het grootste park van Nederland, met nog geen 600.000 inwoners. Daaromheen ligt de Randstad met ruim 6 miljoen inwoners. Met zijn ongerepte natuur- en stiltegebieden en schilderachtige vestingstadjes biedt het Groene Hart tal van mogelijkheden om te wandelen of te fietsen. En wist u dat de rivieren en plassen in het Groene Hart samen meer oppervlakte hebben dan watersport-eldorado Friesland? Kortom een paradijs voor zowel sportieve recreanten als ondernemende cultuurtoeristen. Het Hierbij enkele publicaties die u door tijden van corona heen kunnen helpen.

Vestingsteden van Goud

In 2019 schreven historici Jan van Es en Bernt Feis de recreatieve wandelgids *Vestingsteden van Goud*. Het boek bevat meer dan 250 km aan lange afstandsroutes en een stuk of 15 waterlinie-ommetjes door vestingsteden als Naarden, Woerden, Gouda, Schoonhoven en Gorinchem. Omdat 2019 het themajaar Gouden Eeuw was, worden in het boek ook allerlei gebouwen uit de Gouden Eeuw behandeld, zoals stadhuizen, kerken en woonhuizen maar ook een weeshuis en zelfs het Zakkendragershuisje in Gouda. Deze verhalen geven een gevarieerd beeld van de



Gouden Eeuw, waaraan veel vestingsteden hun bloei te danken hadden. Het boek bevat meer dan 200 illustraties, zoals foto's, kaartjes en prenten.

Jan van Es en Bernt Feis, Vestingsteden van Goud, Wandelgids voor de Oude Hollandse Waterlinie, Uitgave SOHW, hard cover, formaat 17 x 25 cm, 144 pagina's, prijs € 14,95.

Luisterrijk groen

Het Groene Hart staat bekend als een grote groene vlakte, maar auteurs Jan van Es en Bernt Feis ontdekten er ook tientallen prachtige stadsparken, landgoederen en voormalige buitenplaatsen, waar men urenlang kan ronddwalen. Veel van deze 'lusthoven' zijn aangelegd door de beroemde landschapsarchitecten J.D. en L.P. Zochler. Ook de vroegere vestingwerken in de Oude Hollandse Waterlinie, historische tuinen en beroemde begraafplaatsen passeren de revue. En zelfs is er aandacht voor historische eendenkooien, in lang vervlogen tijd

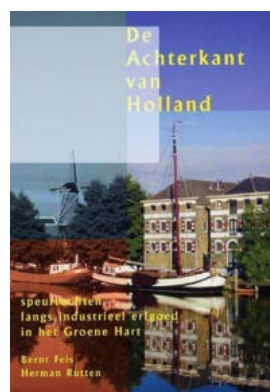
aangelegd door boeren.

In totaal zijn vijftig wandelingen opgenomen, elk voorzien van een duidelijk wandelkaartje en prachtige tekeningen en foto's.

Jan van Es en Bernt Feis, Luisterrijk groen, Stadsparken en landgoederen in het Groene Hart, Woerden 2010. Bestellen contact@rampjaarherdenking.nl gebonden, formaat 17 x 25 cm, 120 pagina's prijs € 9,95.



De Achterkant van Holland



Eind vorige eeuw zijn veel typisch Nederlandse productiebedrijven verdwenen, en wat resteert is een parklandschap van inwisselbare kantoorgebouwen, met opzichtige neonreclames gesitueerd langs de snelwegen.. In *De Achterkant van Holland* hebben Herman Rutten en Bernt Feis een kleine twintig stadswandelingen en fietstochten uitgezet langs

verdwijnd industrieel erfgoed in het Groene Hart. In deze speurtochten ligt het accent nu eens niet op de kerken, raadhuisen en fraaie grachtenpandjes, maar op de achterkant van die mooie voorgevels: fabrieken, pakhuizen en arbeidershuisjes. Kortom alles wat heeft bijgedragen tot de industrialisatie en welvaart van Nederland.

Bernt Feis en Herman Rutten, De Achterkant van Holland, Woerden 2005. Bestellen contact@rampjaarherdenking.nl gebonden, formaat 17 x 25 cm, 120 pagina's prijs € 9,95



Stichting
Platform Rampjaar Herdenking 1672 - 2022

Bezoek: Houttuinlaan 4, Woerden - Post: Vaartuigenlaan 61, 3448 WL Woerden
Telefoon 06 83 00 75 62 IBAN NL61 RABO 0357 1483 98 KvK 7864 5166

contact@rampjaarherdenking.nl rampjaarherdenking.nl

MAGAZIJN is een uitgave van de Stichting Platform Rampjaarherdenking.

Medewerkers aan dit nummer: Rayza Alphenaar, Bernt Feis, Tom Scheepstra en Winny van Rij.

Nr. 1, februari 2021, opl. 10.500 ex.